

1985 -

Schackra inte bort Nya Varvet

Jobben blir kvar på Nya Varvet

I sommar kommer regeringen att bestämma om Nya varvet skall försälas. En kulturhistorisk miljö av riksintresse, ett för Göteborg unikt parklandskap vid älvstranden kan schackras hyrt till privata exploitörer! Tio historiska byggnader, irregistrerade som byggnadsminnesmärken, mister detta skydd för sin existens om staten säljer till privata intressenter och inga motåtgärder vidtages.

Vad gör då Göteborgs kommun åt saken? Fastighetskontoret visade till en början ett visst intresse. Under 1984 gjordes en beräkning av värdet av Nya varvets byggnader och mark. Man konstaterade att anläggningarna har en speciell karaktär. I sådana fall är "värdet en produkt av ekonomiska, sociala, etiska och moraliska förhållanden". Man fann vidare att delar av varvsområdet är av stort miljömässigt värde.

Men, säger man, byggnadsminnesmärkningen kan verka hämmande för en främmande brukare, kajanläggningar och verkstäder har dock stort värde. Av övriga byggnader har några ett bra bruksvärde, andra behöver rustas upp och skulle bli svåra att förränta.

Utan att museinämnden, historiska museet eller stadens natur- och kulturskyddsråd fått tillfälle att yttra sig bestämmer sedan några ledande kommunalpolitiker, att av ekonomiska skäl avböja köp för kommunens räkning. Fantastiskt! I detta låge förhandlade staten med privata intressenter, avtalsförslag upprättades och regeringen skall i dagarna uttala domen.

Våren 1699 låg tre nybyggda fregatter i Karlskrona. De skulle ingå i Väst kustflottan och stationeras i Göteborg. Frågor ställdes. Kunde de förläggas till Amiralitetsvarvet vid Stigberget? Var älven där tillräckligt

djup för de stora fartygen? Amiralitetskollegium utredde saken och föreslog ett nytt varv och flottstation invid Billingen i V:a Frölunda socken. I september samma år fastställde Karl XII, 17 år gammal, beslutet om Nya varvets anläggande.

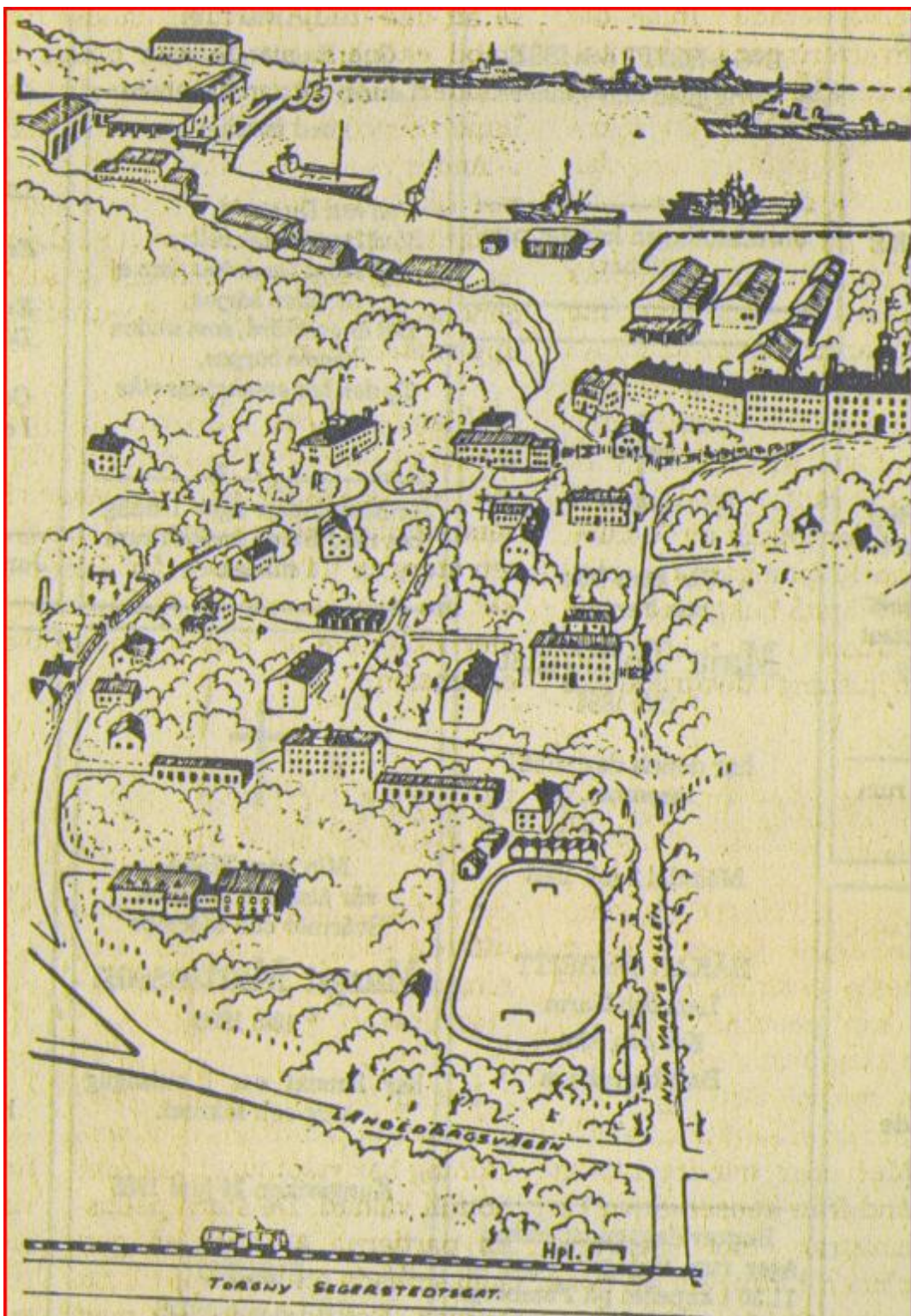
Amiralen Erik Siöblad fick uppdraget, slog sig ner i Kungshuset i Göteborg, nuvarande landshövdingeresidenset, och ledde därifrån hamnarbetet med kraft. 29 dykdalber byggdes och av 19 sänkverken formades en hamn. Kanslihus och bostadshus för officerare och manskap planerades att byggas öster och söder om berget Billingen.

Ett kanonbatteri förlades till Lilla, Billingen och inspekterades av unge kungen. 1711 byggdes ett tyghus vid hamnen. Det flyttades 1815 inåt land, blev värdshus men har rustats upp och användes nu som en mycket trivsam officersmässa. En del privatbostäder byggdes bl a för holmmajoren d v s varvschefen Thomas Chapman, fader till skeppsbyggaregeniet Fredrik Henrik af Chapman som föddes här 1721.

Amiral Siöblads efterträdare ägnade sig främst åt att förbättra det gamla Amiralitetsvarvet i Majorna. 1717 hade kungen donerat det till kaparkommendören Lars Gathenhielm och sedan viceamiralen J.T. Örnfelt förmått kronan att ta tillbaka varvet från Gathenhielms änka Ingela rustades det upp. Först därefter fortsatte utbyggnaden av Nya varvet.

Vid stranden uppfördes 1754-1756 en inventariiekammare av sten i två våningar. Den ligger ännu kvar vitrappad och fin, ett vackert blickfång för den som färdas på älven. Den nuvarande utformningen fick området främst under 1800-talet. 1802 byggdes det stora bostadshuset i tre våningar.

Det har kompletterats med små trädgårdar. 1805-1813 uppfördes "Ankarhuset", kanslibyggnaden med gjutjärnsankare vid entredörren. Överste Arvid Virgins trivsamma gård byggdes om till chefsboställe. Mellan alla dessa byggnader har ett parkområde vuxit fram, som saknar motsvarighet i Göteborg.

Nya varvet är en kulturhistorisk miljö av riksintresse och de äldsta husen inom området är från 1600- och 1700-talen.

Teckning: LENNINGS

Nya varvet korn emellertid att bli flottans "dragspel", som drogs ut under ofärdstid och sköts ihop under fred. År 1862 fann man t ex att något sjöförsvaret "å rikets västra kust numera icke var behövt". Eftersom ett konsortium var spekulant på Nya varvet för att där anlägga ett stort "järnförädlingsverk" föreslogs, att Kungl Maj:t skulle låta infordra köpeanbud på varvsområdet. Värdet beräknades till 1 229 655 riksdaler. Järnförädlarna drog sig emellertid tillbaka. Fångvårdsstyrelsen blev den räddande ängel, som under perioden 1870-1902 med ett års uppsägning fick disponera området för sitt klientel.

Under unionskrisen 1905 och under de båda världskrigen spelade Nya varvet åter en viktig roll i sjöförsvaret. Nu är man beredd att definitivt ställa "dragspelet" åt sidan! Hur klokt detta är får framtiden utvisa.

□ **Idéskiss**

Stadens näringslivssekretariat har i samråd med universitetet gjort en tilltalande ide skiss med Nya varvet som centrum för marin forskning och teknik. Ett fantasifullt och framåtblickande uppslag, som tyvärr får betraktas som överspelat.

Natur- och kulturskyddsrådet har framhållit "att Göteborg inte har någon motsvarighet till denna förtätning av historiskt och estetiskt värdefulla byggnader i tilltalande parkmiljö med närhet till Älvstranden och inramat av grönskande kustberg". Det är en kulturhistorisk miljö av riksintresse och ingår i det kommunala programmet för fysisk riksplanering, som antogs av kommunfullmäktige 1974. Området finns också med i "Bevaringsprogram för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse" och i "Natur- och kulturvårdsprogram för Göteborg".

Man kan fråga vad allt bakomliggande utredningsarbete och alla högtidliga planbeslut skall tjäna till, när ändå stat och kommun fullständigt negligerar dem, då pengar skall på bordet. Är det de bespotta-de sponsorerna som skall träda till — och gör dom det? I vart fall föreslår fortifikationsförvaltningen försäljning till en privat firma av

verkstadsanläggningen vid hamnen. 16 villor och andra bostadshus skall vidare säljas till små bostadsrättsföreningar, som skall bildas av nuvarande hyresgäster. Obebyggda markområden ämnar man sälja åt en byggnadsfirma för exploatering.

□ Promenadstråk

Om detta kan sägas, att det är vettigt med försäljning av verkstadsdelen under förutsättning, att området mellan kasernen och vattnet göres tillgängligt för allmänheten. Det är ett gammalt önskemål för göteborgarna att få ett promenadstråk utefter älven från Lilla Bommen till Nya varvet.

Man kan inte begära att bostadsrättshavarna i de tänkta föreningarna skall orka med att sköta parkanläggningarna och hålla dem öppna för allmänheten. Här måste kommunen träda till. Genom att Nya varvet varit militärt område är det inte så känt av göteborgarna. Det kan man nu ändra på.

Låter man exploatören förtäta bebyggelsen skulle området parkkaraktär spolieras.

Det blir nu byggnadsnämndens ansvar att snabbt upprätta förslag till stadsplan och att inte ge några byggnadslov innan så skett. Enligt 38§ i byggnadsstadgan skall "inom ett bebyggelseområde som utgör en värdefull miljö dessutom särskild hänsyn *tas* till områdets egenart".

Stadsbyggnadskontorets folk har tidigare efterlyst stöd av allmänheten i stadsområdets kultur- och skönhetsfrågor. I den här frågan har kontoret samtliga kulturvårdande myndigheter bakom sig och kommer att få göteborgarnas tacksamhet om man ser till att Nya varvet inte schackras bort utan att, dess unika värden *tas* till vara och göres tillgängliga för allmänheten.

FOTNOT: Statens byggnadsminnesmärken skyddas enligt kungörelse av 1920. Privatägda byggnadsminnen *enligt* lag av 1942.

Alf Hermansson

Artikelförfattaren är för d ordförande i Göteborgs hembygdsförbund och för d kommunalråd.

Klart med köparna - Jobben blir kvar på Nya Varvet

Företagen Nimare AB och Artur Källfelt byggnads AB kommer inom kort att köpa Nya Varvet i Göteborg. Försäljningen har länge varit omtvistad, men igår kom regeringsbeslutet. Den totala köpesumman är drygt tio miljoner.

Försäljningen är ett led i den besparingsprocedur som inleddes redan 1979, och marinen på västkusten förlorar i och med den möjligheten att reparera sina fartyg i egen regi. Istället har varvsföretaget Mimare AB förbundit sig att serva de marina enheterna.

Företaget lovar också att samtliga anställda vid den

skeppstekniskaverkstaden (omkring 35 man) ska beredas nya arbetena. Främst kommer verksamheten att bestå av inredning och utrustning av fiskebåtar.

Huvuddelen av området säljs till Artur Källfelt byggnads AB för 7,7 miljoner. Området är belagt med byggnadsförbud och företaget kommer främst att syssla med uthyrning av kajanläggningar till tullverket, sjöfartsverket och fiskeristyrelsen.

Bostadshusen vid Nya Varvet säljs till bostadsrättsföreningar som bildas av hyresgästerna.

Försvaret köper istället bogserbåtshamnen vid Tångudden och får på så sätt ett sammanhängande område vid Käringberget.

Många kritiska röster har hörts i samband med försäljningen och många har förvånats över att försvaret byter ut en stor hamn mot en mindre, som dessutom saknar ett varv.

--- Det har varit en lång lidandets historia, säger Bo Nyman, pressofficer vid Nya Varvet.

Men statsmakterna säger att det blir billigare så här. Regeringen anser att vi bara har behov av två varvsanläggningar och då har man valt Muskö och Karlskrona.

--- Av arbetsmarknadspolitiska skäl anses det lättare att skära ner på västkusten, fortsätter Bo Nyman. Men nu blir ju tyngdpunkten lagd helt åt öster.

Jag tycker nog att det avsevärt minskar vår neutralitets trovärdighet.

Görel Stevens.

